УДК 792.8+376:159.92:793.3:376(477)(045)
DOI https://doi.org/10.24919/2308-4863/83-2-14

Тетяна ЛУГОВЕНКО,
orcid.org/0000-0001-7691-3162
кандидат мистецтвознавства,
доцент кафедри хореографії
Київської муніципальної академії естрадного та циркового мистецтв
(Київ, Україна) t.luhovenko@kmaecm.edu.ua

ПРОБЛЕМИ ТЕМАТИЧНОГО НАПОВНЕННЯ РЕПЕРТУАРУ КОНКУРСНИХ ДИТЯЧИХ СУЧАСНИХ ХОРЕОГРАФІЧНИХ ПОСТАНОВОК

У статті розглянуто питання відповідності тематики танцювальних номерів відповідно до вікових особливостей дітей сучасного хореографічного колективу. Не зважаючи на поточну ситуацію в країні, працівники культури та мистецтва роблять все можливе, щоб діти нашої країни зазнавали якомога менше стресу. Одним з інструментів вирішення цього питання є величезна кількість хореографічних конкурсів та фестивалів. Завдяки таким заходам, на фоні розрухи і поневірянь, в них є можливість доторкнутися до творення. Таким чином діти можуть переключитися на творчу роботу та на деякий час забути про війну і відчути смак мирного життя.

Така велика кількість конкурсів, з однієї сторони, заохочує до створення, але з іншої сторони спрямовує до формування репертуару низької якості. Погоня за кількістю завжди відображається на якості. Також при виборі тем до хореографічних номерів постановники не завжди враховують вікові особливості дітей. Кожна вікова категорія має свої особливості психофізичного характеру. Володіння постановником фаховими знаннями повинні підкріплюватися компетентностями з психології та педагогіки, що розширює можливості його постановчої роботи у дитячому хореографічному колективі. Особливості фізичного розвитку дітей тієї чи іншої вікової категорії диктують хореографічну лексику відповідно до віку дитини. Психологічні вікові особливості, в свою чергу, спрямовують на обрання теми танцювальної постановки. Взаємозв'язок цих двох чинників керує творчим процесом і окрім розважальної функції, вирішує виховну задачу. Той естетичний смак, який закладається в процесі розвитку дитини, формує його подальше суспільне життя.

Ключові слова: *дитячі хореографічні колективи, теми хореографічних постановок, конкурсні хореографічні номери, психофізичні особливості різних вікових категорій дітей у хореографії.*

Tetyana LUGOVENKO,
orcid.org/0000-0001-7691-3162
PhD in Arts,
Associate Professor at the Department of Choreography
Kyiv Municipal Academy of Circus and Performing Arts
(Kyiv, Ukraine) t.luhovenko@kmaecm.edu.ua

PROBLEMS OF THE THEMATIC CONTENT OF THE REPERTOIRE OF COMPETITIVE CHILDREN'S CONTEMPORARY DANCE PERFORMANCES

The article deals with the issue of the relevance of the subject matter of dance performances in accordance with the age characteristics of children of a modern dance company. Despite the current situation in the country, cultural and artistic workers are doing their best to ensure that children in our country experience as little stress as possible. One of the tools to address this issue is a huge number of dance competitions and festivals. Thanks to such events, against the backdrop of devastation and deprivation, they have the opportunity to touch creation. In this way, children can switch to creative work and forget about the war for a while and get a taste of peaceful life.

Such a large number of competitions, on the one hand, encourages creation, but on the other hand, it leads to the formation of a repertoire of poor quality. The pursuit of quantity always affects quality. Also, when choosing themes for choreographic performances, directors do not always take into account the age characteristics of children. Each age group has its own psychophysical characteristics. The director's professional knowledge should be supported by competencies in psychology and pedagogy, which expands the possibilities of his or her production work in a children's dance company. The peculiarities of physical development of children of a particular age category dictate the choreographic vocabulary according to the age of the child. Psychological age-related peculiarities, in turn, influence the choice of the theme of a dance performance. The interconnection of these two factors guides the creative process and, in addition to its entertainment function, solves an educational task. The aesthetic taste that is formed in the process of a child's development shapes his or her future social life.

Key words: *children's dance groups, themes of dance performances, competitive dance performances, psychophysical characteristics of different age categories of children in dance.*

Постановка проблеми. Мистецтво, як творча художня діяльність, завжди потребує глядача. Будь-який творчий продукт, у створення якого митець вкладає своє креативно-творче мислення, перетворює його у творчу роботу та презентує, потребує багато часу. Для того, щоб пророблена робота не залишалася лише роботою, а перетворилася на мистецтво, існує розповсюджений формат оприлюднення – презентація. Однією з форм такої демонстрації є конкурс. Хореографічне мистецтво, як і будь-яке інше, потребує глядацької аудиторії. Але те, що виноситься на оцінку цієї аудиторії не завжди можна віднести до творчості та не завжди має конкурентоспроможні якості. Хоча мова піде про дітей, але все одно, вони теж мають відношення до танцювальної творчості, як виконавці. Репертуар, який демонструється сьогодні на Всеукраїнських конкурсах та фестивалях хореографічного мистецтва викликає багато питань та наштовхує на деякі роздуми.

Досвід роботи у складі журі різноманітних конкурсів та фестивалів хореографічного мистецтва дає можливість окреслити загальні проблеми тематики репертуару саме дитячих хореографічних постановок.

Аналіз дослідження. В науковому середовищі не перший рік висвітлюються проблемні питання дитячої хореографії. Велика кількість досліджень присвячена роботі дитячих хореографічних колективів з точки зору педагогічного процесу. Виховні функції висвітлювали Булага К., Вільхова О., Жиров О., Гончаренко Ю., Калашник Л., Лебедєва В., Сарвільова Д., Хольченко Ю.

В роботах науковців піднімалися питання навчально-виховної діяльності хореографічного колективу, патріотичного виховання, збереження традицій народу, естетичне формування культури школярів, формування внутрішнього світу дитини. Метою розв'язання інших проблем керувалася доктор педагогічних наук Т. Благова, яка у своєму досліджені приділила увагу змісту дитячого танцювального аматорства, як складовій художньої самодіяльної творчості в Україні впродовж ХХ ст. (Благова, 2014: 9); а доцент, кандидат педагогічних наук А. Шевчук, видала навчально-методичний посібник «Дитяча хореографія» в якому ґрунтовно проаналізовані та розкриті особливості розвитку дітей різних вікових категорій (Шевчук, 2016: 4).

На жаль роль тематики дитячих хореографічних номерів та її відповідність віковим категоріям виконавців тільки в усному форматі обговорюється між фахівцями, тому питання потребує наукового погляду на проблему.

Мета статті – розглянути та проаналізувати проблему невідповідності тематики дитячих конкурсних хореографічних номерів до вікових категорій виконавців.

Виклад основного матеріалу. Першою розповсюдженою помилкою багатьох керівників та водночас постановників дитячих хореографічних номерів є невідповідність обраної теми постановки віку виконавців. Ця проблема тягне за собою інші: несприятлива віковій категорії хореографічна лексика, нерозуміння виконавцями образу, не цілісність та типовість самої композиції й, врешті-решт, хибне формування естетичних смаків, як виконавців, так і глядача.

Деякі постановники не зовсім розуміють важливість врахування вікових категорій дітей при виборі теми хореографічної постановки. Обираючи тематику танцювального номеру, часто складається враження, що вони, або працюють за завданням керівника колективу, або орієнтуються на свої особисті пріоритети, бачення та смаки, а в гіршому випадку – на швидкоплинні тренди.

Самою вразливою категорією виконавців в цьому питанні є підлітки. Складається враження, що хореографи орієнтуються тільки на розвиток фізичних можливостей виконавців. І якщо тіло можна виховати надмірними тренуваннями, то з психоемоційним розвитком все набагато складніше.

Однією з проблем в даному питанні є обрання «дорослої» теми хореографічної постановки не враховуючи вік та емоційні можливості виконавців. Наприклад, підліток 14 років не в змозі передати біль, почуття та страждання зрілої людини, або заплутані сімейні відносини. Звісно, не можна відхрещуватися від присутності емоційного наповнення у підлітків, але воно має свою вікову моторику та свою підліткову емоційність на відміну від дорослої людини. Тому «страждання» молодої дівчини, або хлопця у любовних «іспанських» пристрастях іноді виглядають смішно, а іноді сумно і недоречно. А якщо врахувати, що діти цієї вікової категорії схильні «до протиріччя, зміни авторитетів, самовизначення, бурхливих фізіологічних змін та гормональних сплесків», то про які зрілі почуття може йти мова (Дудкевич, 2012: 60)? Доречніше показати саме перше закохання, перші спроби дізнатися не тільки себе, але й іншу стать ближче, але їхньою підлітковою «мовою». Хоча існують виключення серед виконавців, яким віриш, але це тільки виключення, яких дуже дуже мало.

Ще одна дивна тенденція обрання тематики хореографічних творів – сучасний тренд.

Бажання постановника виділитися на фоні однотипних та однотемних хореографічних творів можна зрозуміти. Але коли бачиш постановку у виконанні, навіть 15 річної, але все одно дитини, з назвою «Він, вона, воно» виникає дуже багато питань: чи може 15 річна дівчина розкрити образи жінки та чоловіка; що малося на увазі під «воно»; чи це образне злиття якостей жінки та чоловіка при різних життєвих обставинах; чи це результат з'єднання люблячих людей; яку ідею автор хотів донести до глядача; з якою ціллю він це робив; що повинен відчувати та транслювати виконавець?

Але при виборі такої тематики бажано було б врахувати одну деталь – вік виконавця. Навіть, якби танцівнику було 17 років відсутність життєвого досвіду для порівняння, аналізу, узагальнення та втілення жіночого, чоловічого, тим більш, третьої статі образів замало. В підлітковому віці тільки формується новий образ «фізичного Я», як стверджує кандидат психологічних наук Н. Токарєва «підліток повний тривог і хвилювань з приводу свого тіла і зовнішності в цілому» (Токарева, Шамне, Макаренко, 2014: 11). В такому психологічно «кришталевому» віці підлітків турбують зовсім інші питання – як я виглядаю; чи привабливий (а) я для іншої статі; чи відповідаю я «стандартам» красоти? Емоційно-психологічна поведінка образу жінки або чоловіка їм ще не відома, вони тільки формують її під впливом своїх життєвих обставин. Можливо сучасна балетна вистава професійного театру і відповіла б на всі ці питання, але не одна молода дівчина в одному маленькому хореографічному номері. Для того щоб стисло, у одній постановці, та зрозуміло показати глядачу таку історію треба враховувати багато нюансів – вік та психологічний розвиток виконавця, емоційну складову віку, усвідомлене розуміння образу та його природнє відтворення, характерну вишукану лексику (жіночу, чоловічу, змішану), обрати відповідну багатотемну музичну основу та цікаві хореографічні знахідки для розкриття теми такої постановки. На жаль не завжди, а в багатьох випадках, взагалі комплексу цих компонентів не вистачає.

Тематика дитячих хореографічних номерів теж викликає занепокоєння.

Дитяча хореографія завжди була окремою ланкою в танцювальній школі. Першочергово увагу приділяли виховним функціям хореографії, але художню складову не можна не враховувати. Сьогодні існує практика виведення на конкурсну сцену дітей майже з 3-х років. І знову питання – що діти 3–5 років можуть показати на конкурсній основі? Техніку, акторську гру, втілення образу, композиційне рішення? По яким компетентностям треба оцінювати цю малечу на конкурсі? В даному випадку відмінність між такими композиціями існує тільки у назвах номерів та костюмах виконавців. Але педагогів-постановників, хто враховує вікові особливості дитини (а саме в цьому віці відбувається перший кризовий період) та знаходять прийоми щоб врахувати психофізичні нюанси й реалізувати їх в потрібному руслі – одиниці. Такі виступи дуже доречні для домашніх концертів з метою задоволення батьків, але зовсім дивно виглядають у конкурсній програмі.

Змагання у пошитті костюмів та обрання гучної назви простежується і в наступній віковій категорії дітей 6–9 років, хоча дана вікова категорія відкриває великий простір для творчості. Головною провідною діяльністю цієї вікової категорії дітей є навчання. До 11 років у психічних процесах дитини відбувається новоутворення теоретичного мислення та рефлексії що розширює їх психоемоційні та фізичні можливості (Дудкевич, 2012: 60). Приваблива та, нібито, відповідна віковій категорії виконавців назва конкурсної хореографічної постановки дає надію на естетичне задоволення від заявленої теми. Але запропоновану історію не можна прочитати тому, що хореографічна лексика нічим не відрізняється від навчальних тренувальних комбінацій у залі. І якщо замінити музику, назву або костюм – ми можемо побачити «інший» номер, але такий самий – безобразний.

Сучасна хореографія, на відміну від класичного та народно-сценічного танцю, має велику інтеграційну можливість. Базові елементи можна доповнювати образними нюансами в лексиці не виходячи за рамки сучасного хореографічного направлення. Наприклад, якщо лексична зміна руху (не плутати з пантомімою), для розкриття або посилення образу, у народно-сценічній хореографії може перетворитися на інший вид хореографії – сучасну інтерпретацію фольклору, то у сучасній композиції використання зміненої хореографічної лексики під образ буде залишати її в тому ж танцювальному напрямку, але при цьому більш яскраво розкривати образ та тему постановки. Тобто бажано використовувати всі можливості сучасної хореографії для створення заявленого образу.

Починаючи з 11 років зміни у психологічних процесах дитини в напрямку самостійного аналізу соціальних явищ поступово призводить «до почуття дорослості, інтересу до проблем світогляду, власної особистості, до статусу в суспільстві» (Дудкевич, 2012: 60). Такий бурхливий розвиток виконавців цієї вікової категорії є

сприятливим ґрунтом для розширення тематичних рамок хореографічних постановок. Але в більшості випадків постановники забувають про творче бачення та вікові можливості, при обиранні теми хореографічної композиції, а зупиняються на елементарному дублюванні назви треку, який використовують для свого танцювального номеру. І знову, ми бачимо відпрацьовані навчальні комбінації під музичний супровід.

Також простежується тенденція коли в багатьох випадках творчій підхід постановника починається з назви номеру та вишуканих костюмів, а завершується одразу після виходу виконавців на сцену. Але особливість тематики дитячої хореографії потребує наявність образної лексики, послідовного розвитку дій та розкриття задуму. В протипоставлення цієї думки можна апелювати тим, що хореографічна композиція не завжди може мати драматургічну основу, тоді заявлений образ в назві та костюмах повинен розкриватися за рахунок драматургічно-розвиненої музичної основи та відповідної образної хореографічної лексики. В іншому випадку виступ перетворюється у спортивне змагання і до мистецтва не має жодного відношення.

Окремо хотілось би акцентувати увагу на сольних номерах. Велика кількість сольних номерів, представлених на конкурсах, не має ніякого відношення до мистецтва. Повністю зрозуміло, що така форма виступу приваблює багатьох батьків задовольнити особисте бажання виокремити свою дитину з-поміж учасників колективу, а керівник – постановник, в свою чергу, не може відмовити, навіть якщо дитина не володіє якісними та яскравими виконавськими компетентностями в хореографії. Клієнт, як то кажуть, завжди правий. Особливість сольних композицій можна зазначити двома характеристиками – висока техніка та глибоке смислове навантаження. Якщо виконавець не володіє першою особливістю тоді важко досягти іншої. З іншого боку, просте демонстрування фізичних можливостей під музику теж не є мистецтвом, а більше нагадує олімпійські змагання. Гірше всього, коли ні першого ні другого немає, що нівелює особливість існування сольних виступів.

Не можна не відмітити, що на фоні тотальної однаковості існують сучасні, творчі, досвідчені, креативні фахівці, завдяки яким можна пишатися хореографічною українською школою та мати надію на подальший рух вперед і потенційний творчій розвиток наступного покоління.

Висновки. Таким чином доходимо висновку, що окрім наявності фахової освіти, ґрунтовних знань психолого-педагогічних та фізіологічних особливостей дітей різних вікових категорій для роботи в хореографічному колективі ще необхідно мати творче бачення та здібності. А також не припиняти особистісний та професійний розвиток протягом всього творчого, педагогічного життя. Неперервна освіта дорослих пропонує багато фахових заходів для формування якісного сучасного керівника та постановника дитячого хореографічного колективу.

Формат проведення конкурсів з хореографії часто пропонують можливість спілкування з членами журі для отримання зворотного зв'язку з метою надання фахових рекомендацій, орієнтованих на вдосконалення результатів творчих напрацювань. Не всі керівники колективів готові до конструктивної критики, тому часто нехтують цією можливістю.

На фоні відсутності естетичного смаку та непрофесіоналізму яскравіше видно талановитих людей, але щоб це побачити, необхідно мати естетичний смак та вищу фахову освіту. Ось такий кругообіг.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Благова Т. Навчально-методичне забезпечення дитячого хореографічного аматорства. Науковий вісник Ужгородського національного університету : Серія: Педагогіка. Соціальна робота. Видавництво УжНУ «Говерла». Ужгород. 2014. Вип. 34. С. 38–41.

2. Дудкевич Т.В. Дитяча психологія. Навч.посіб. Центр учбової літератури. Київ. 2012. С. 424.

3. Токарева Н.М. Сучасний підліток у системі психолого-педагогічного супроводу: монографія / Н.М. Токарева, А.В. Шамне, Н.М. Макаренко. Кривий Ріг. 2014. С. 312.

4. Шевчук А.С. Дитяча хореографія: навч-.метод. посібник . 3-є вид., зі змін. та доповн. Мандрівець. Тернопіль. 2016. С. 288.

REFERENCES

1. Blahova T. (2014) Navchalno-metodychne zabezpechennia dytiachoho khoreohrafichnoho amatorstva [Educational and methodical provision of children's amateur choreography] Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu : Seriia: Pedahohika. Sotsialna robota. Vydavnytstvo UzhNU «Hoverla». Uzhhorod. Vyp. 34. 38–41. [in Ukrainian].

2. Dudkevych T.V. (2012) Dytiacha psykholohiia [Child psychology] Navch.posib. Tsentr uchbovoi literatury. Kyiv. 424. [in Ukrainian].

3. Tokareva N.M. (2014) Suchasnyi pidlitok u systemi psykholoho-pedahohichnoho suprovodu [A modern teenager in the system of psychological and pedagogical support] monohrafiia / N.M. Tokareva, A.V. Shamne, N.M. Makarenko. Kryvyi Rih. 312. [in Ukrainian].

4. Shevchuk A.S. (2016) Dytiacha khoreohrafiia [Children's choreography] navch.-metod. posibnyk. 3-ye vyd., zi zmin. ta dopovn. Mandrivets. Ternopil. 288. [in Ukrainian].